

Сухомлинов О. М. Польський компонент турецької етнокультурної мозаїки // Zeszyt naukowy prac ukrainoznawczych. – nr 3. – Gorzów Wielkopolski, 2019. – S. 5-16.

Олексій Миколайович Сухомлинов

Бердянський університет менеджменту і бізнесу, м. Бердянськ
Berdiański Uniwersytet Zarządzania i Biznesu, Berdiańsk

ПОЛЬСЬКИЙ КОМПОНЕНТ ТУРЕЦЬКОЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ МОЗАЇКИ

„Ми знаходимося у дивній ситуації. Батьківщина наших дальших отців знаходиться на Віслі, а батьківщиною ближніх отців є Адамполь на Босфорі. Може зле сказала. Нашою вітчизною є Польща, а Адамполь – це Польща з її традиціями на турецькій землі”

Зофія Рижи, 1984 р.

Анотація

У статті аналізуються проблеми культурної та міжетнічної інтерференції, культурного діалогу, зіткнення культурних систем чи цивілізацій, трансформацій національної ідентичності у контексті антиномії «Чужий» та «Інший». Досліджується багатокультурність колишньої Османської імперії та Туреччини часів республіки. Особлива увага приділяється польській складовій етнокультурного ландшафту країни османів, що ніколи не досліджувалася і тим більше не становила окремого напрямку наукових розвідок.

Стаття містить фактологічні матеріали щодо польського поселення в околицях Стамбула Адамполя та біографічні дані поляків, що перебували на службі османських султанів.

Ключові слова: культурна інтерференція, міжетнічний діалог, зіткнення цивілізацій, польський визвольний рух, антиномія «Свій» – «Чужий».

Питання культурної та міжетнічної інтерференції, культурного діалогу, чи ширше полілогу, іноді зіткнення культурних систем чи цивілізацій, трансформацій національної ідентичності на тлі «Чужих» та «Інших» стають особливо актуальними в контексті глобалізації та геополітичних перетворень у сучасному мобільному й інформатизованому світі. У XXI столітті зазначені проблеми становлять предмет досліджень багатьох наук. Проте, як з'ясувалося, що вивчення такого складеного і неоднозначного явища як культурне пограниччя вимагає інтердисциплінарного підходу та опрацювання якісно нового інструментарію.

Багатокультурність колишньої Османської імперії неодноразово ставала предметом як літературних описів, так і окремих наукових досліджень [5]. Попре це, процеси національної гомогенізації Туреччини часів республіки призвели до стереотипного, моноетнічного сприйняття країни на двох континентах. У свою чергу, польська складова етнокультурного ландшафту країни османів ніколи не досліджувалася і тим більше не становила окремого напрямку наукових розвідок.

З моменту падіння/захоплення¹ Константинополя саме Босфор стає символом міжцивілізаційного пограниччя та культурного взаємопроникнення. Османська імперія стає країною на перехресті двох цивілізацій, Орієнту й Окциденту, християнства й ісламу. Культурна пенетрація поглиблюється завдяки успадкованій багатокультурності Візантії та через розширення кордонів та поневолення сусідніх народів. Роздвоєність турецької ідентичності значно поглиблюється у посткемалівський [7, с. 100]² період. Проголошення республіки, декларування світськості та європеїзації, а також цілковите відкидання історичної османської минувшини призвели до того, що сучасну Туреччину, йдучи за С. Гантінгтоном, можна назвати «самотньою державою» чи «країною на роздоріжжі», місцем, де відбувається зіткнення цивілізацій. [Пор. 2].

Цікавим прикладом культурної мозаїковості Туреччини, зокрема Стамбула, є *Адамполь* (польською *Adampol*) чи *Полонезької* (турецькою *Polonezköy*) – «польський острів у турецькому морі» [Пор. 4]³. Польська колонія, як її називають місцеві поляки, виникла у 1842 році у передмісті Стамбулу у азійській частині Босфорської протоки, у північно-східному районі метрополії Бейкоз. Адамполь був заснований як притулок для поляків-католиків, що залишили поневолену батьківщину. Ініціатором створення і спонсором польського осередку, що повстав на землях ксьондзів–лазаристів був князь Адам Чарториський. 19 березня 1842 відбулося посвячення першої оселі. Поширена думка, що назва Адамполь пов'язана з ім'ям поета–романтика і громадського діяча Адама Міцкевича, проте, як свідчать факти, польське поселення було названо на честь Чарториського.

¹ Як зазначає О. Памук, слово 'падіння' відображає західний світогляд і трактовку розглядуваного факту, у свою чергу, 'захоплення' – турецько-орієнтальну.

² Мустафа Кемаль Ататюрк (тур. Mustafa Kemal Atatürk) – видатний державний і політичний діяч Туреччини, генерал, лідер турецького національного руху проти поділу колишньої Османської імперії, перший президент і батько Турецької Республіки, реформатор.

³ Саме таку метафору вживає Дорота Сапа, аналізуючи ситуацію польської громади на українсько-польському кресно-пограниччі.

У цьому контексті на особливу увагу заслуговує постать Міхала Чайковського, гербу Ястшембець (польськ. Jastrzębiec), відомий також як Садик Паша. Письменник і політичний діяч народився 29 вересня 1804 р. у селі Гальчинці Житомирського повіту Волинської губернії. По материнській лінії був споріднений з гетьманом Іваном Брюховецьким, батько також мав шляхетське походження.

Ще молодиком, полишивши кресло-пограничну домівку, у Варшаві, Міхал Чайковський знайомиться з Юліушем Словацьким та Адамом Міцкевичем та іншими видатними польськими громадськими діячами та митцями, завдяки чому зміцнює полоноцентричне світосприйняття.

Після поразки Листопадового повстання 1830 року Чайковський намагався пробитись до Наддунайської Січі, проте це йому не вдалося, тому Міхал виїжджає до Німеччини, Італії і нарешті до Парижа, куди стікалось багато польських патріотів.

Спочатку він працював у французьких газетах. Володіння французькою мовою дало йому можливість ознайомити зі своїми творами широкі читацькі кола. Щоправда, знали його більше як «козака з Галчинець» – під таким псевдонімом він друкував свої твори. Окрім того, Чайковський вміщує у французькому історичному словнику статті про козаків і козацтво, читає лекції в історичному інституті.

2 червня 1837 р. – ключовий момент у житті Міхала Чайковського – знайомство з князем Адамом Чарториським, лідером монархічного визвольно-політичного руху *Hôtel Lambert*⁴, який виник у 1831 році, після повстання, як монархічний табір консервативно-ліберальних польських діячів у вигнанні, що мав свої представництва у низці світових держав. Переважно це були репрезентанти багатих кіл так званої Великої Еміграції. Ідеологічно-політичною основою руху *Hôtel Lambert* були постулати *Конституції 3-го Травня*. Його учасники розраховували на інтервенцію західних держав у питання про польську державність.

Тогочасні геополітичні зміни на мапі Сходу перетворили Туреччину на союзника польських інтересів, який міг протистояти російській експансії. Виникла ідея слов'янського блоку з Польщею та Туреччиною, реалізатором якої від початку був Чайковський.

Після невдалої дипломатичної місії у Римі, яка мала на меті ознайомлення Папи Римського Григорія XVI з ситуацією католицької церкви на польських землях і отримання папської підтримки польського повстання проти царської Росії,

⁴ Назва *Hôtel Lambert* походить від резиденції князів у Парижі, на острові св. Людовіка.

Чайковський на вимогу князя Чарториського змушений одружитися з французенкою Леонід Габаре, після чого, у 1841 році, направляється до Туреччини.

Приїзд до Османської імперії збігся з політичними змінами: посиленням позицій Великої Порти на світовій арені та зменшенням російських впливів на цю державу. Також молодий султан Абдул-Меджид розпочав певні реформи, спрямовані на зрівняння у правах представників усіх етнічних і релігійних груп поліетнічної імперії. Маючи підтримку французької амбасад, Чайковський пізнає усі складнощі турецької політики, проте намагається знайти союзників реалізації задумів князя Чарториського. Під час дипломатичних подорожей письменник зустрічається з неприязними до Росії козаками-некрасівцями, про яких згадувалось вище, намагаючись схилити їх на свій бік та використати для розповсюдження ідей *Hôtel Lambert* на українських землях.

У якості політичного агента Міхал Чайковський провів у Стамбулі й Османській імперії понад тридцять років. Здається, атмосфера турецької столиці цілком влаштувала його. Він нав'язав тісні стосунки із впливовими османськими сановниками й увійшов у довіру до великого візира, Решида Мустафи Паші. Його багатогранна діяльність мала на меті налагодження контактів із кавказькими горцями під проводом Шаміля, які воювали проти Росії, отримання дозволу османського уряду та заснування колонії для польських ветеранів, учасників кавказької війни, названої *Адамполем*, а також залагодження конфлікту між балканськими слов'янами й турецьким урядом. Останнє завдання було майже неможливим, але Чайковський намагався, з одного боку, підтримати різноманітні культурні прагнення балканських слов'ян, особливо боротьбу болгар за звільнення від церковного панування Грецького патріархату, а з другого – переконати південних слов'ян поступитись османській імперській системі. Можливо, саме тому деякі дослідники вбачають його впливи на національне відродження Болгарії та Румунії.

У 1850 році М. Чайковський приймає османське підданство та переходить на іслам, відтепер його почали звати *Садик Паша*. Варто зазначити, що рішення прийняти іслам було продиктоване необхідністю позбутися російського громадянства та набути турецьке.

Відомо, що Садик Паша звертався до турецького султана Абдул-Меджида з меморандумом, в якому виклав історію та значення Запорізького козацтва, а також вимагав відродження козацьких загонів під егідою Османської імперії. Особливу увагу Чайковський звертав на позитивних моментах та користях союзу турків і козаків. Після нетривалих роздумів султан погодився і розпорядився створити козацькі формування

(Казак Алай) у рамках турецької армії на чолі став Мехмед Садик Паша. Також султан розпорядився передати козакам справжні запорізькі клейноти та хоругви, що зберігалися у палаці. Початково до лав загонів рекрутувались нащадки запорожців, що оселились у Добруджі, пізніше також приєднувались козаки-некрасівці, поляки, угорці і навіть євреї. Цікаво, що дещо зполонізована українська мова стала офіційним засобом комунікації цих військових формувань.

Серед іншого, у загонах султанських козаків служив молодий граф Юліан Сас-Куіловський, який у 1899 році став митрополитом Української греко-католицької церкви, попередником Андрія Шептицького.

У Кримській війні 1853–1856 років очолювані Чайковським козацькі частини, що були сформовані у жовтні 1853, вкрили себе славою при обороні Сілістрії та взятті Бухареста. Про нього пишуть газети у Франції, Великобританії і навіть Сполучених Штатах. Він отримує нагороди іноземних держав. З ним вирішили помириться і польські емігранти, що сприймали його дипломатичну діяльність з певним скепсисом і після переходу в мусульманство вважали «втрачени» для справи визволення Польщі. Адам Міцкевич із захопленням пише про Садика Пашу як про нового Хмельницького [6, с. 251-263].

Закінчення кримської війни стало тріумфом Садика Паші. Його ворог – Росія – переможений. Українська справа здобула розголос у світі. Чайковський має розгалужену агентуру в Європі, з якою неможливо не рахуватися.

У 1861 році вмирає султан Абдул-Меджид. Чайковський стає причетним до палацевих інтриг з підготовкою державного перевороту. Потім ще низка невдач і сумних подій: конфлікт з Наполеоном II, через відмову оголосити війну Росії, смерть дружини, інтриги колишніх козацьких старшин, розрив стосунків із сином. Наростало протистояння з польською еміграцією, почалися чвари в самому таборі Чайковського. Частина поляків-офіцерів звернулися до турецького уряду із звинуваченням у тому, що Садик Паша не дбає про турецькі інтереси і попросили запровадити в полках команди турецькою мовою. У зв'язку з цим в 1870 році Чайковський добровільно йде у відставку. Обставини змушують Садика Пашу налагодити контакт із російським послом у Константинополі і просити у царя амністії та дозволу повернутися до Росії. Ліберальний Олександр II 28 серпня 1872 року офіційно оголосив прощення Чайковському.

На початку 1873 році Садик Паша повертається до Києва. Відомо, що перша хвиля польських біженців до Стамбулу припадає на 1795 рік, коли відбувся розділ Речі

посполитої між Росією, Австро-Угорщиною та Прусією. Османська імперія розглядалась як реальна сила, здатна змінити політичну ситуацію в Європі і таким чином повернути незалежність польській державі. Розглядалася навіть можливість створення польського легіону при турецькій армії. Також варто згадати, що 21 серпня 1841 року в рамках діяльності польського уряду у вигнанні на чолі з князем Чарториським було створено у Стамбулі так звану *Орієнтальну агенцію*, що входила до мережі закордонних визвольних організацій.

Таким чином, Адамполь мав стати прикриттям для антиросійської дипломатичної діяльності некоронованого польського короля Адама Чарториського та його консервативно-ліберальних соратників на Балканах та Близькому Сході. Це політичне об'єднання прийнято називати *Hôtel Lambert*. Планувалося, що в майбутньому колоністи з Туреччини створять легіони, що увійдуть до складу польської армії та боротимуться за незалежність. Проте цим планам повністю не було суджено сповнитись.

Полонезької став місцем притулку для багатьох польських військових та громадських діячів, що були змушені залишити польські землі після листопадового повстання 1830-1831 років. Також тут оселялися викуплені М. Чайковським з турецької та черкеської неволі поляки, які були полонені під час кавказької війни.

Факт існування польського поселення в Османській імперії у той час, коли самої Польщі не було на мапі світу, викликав резонанс у політичних колах Європи, але передусім був важливим чинником, що підтримував національну свідомість поневоленого народу. До Адамполя почали прибувати не тільки поляки й представники інших національностей з територій Російської імперії. Саме тому мова мешканців поселення представляє мішанку різноманітних говірок. Після 1856 року переселенці походили переважно з етнічних районів Польщі [3, с. 97].

Цікаво, що на формування культури та мови Адамполя вплинув той факт, що тут працювали ченці францисканці, запрошені Чайковським з віддаленої Боснії.

До 1883 року терени польського поселення перебували у власності ксьондзів-лазаристів, а наступні 85 років належав роду Чарториських, тобто поселенці не були власниками земель.

Специфіка Адамполя викликала низку відповідних проблем. Одна з них – це постійне протистояння домінуючій культурі турків та ісламу, збереження статусу своєї автономії. Саме через це колоністи, переважна більшість яких мала російське громадянство, наполегливо мусили шукати протекторату французького або

австрійського посольства. Збереглася навіть фотокартка з зображенням місцевої школи, на якій можна помітити портрет австро-угорського імператора Франца Йосипа. Також, як згадувалося, від моменту заснування поселення до 1969 року польська громада не могла врегулювати питання земельної власності.

Прозаїчною проблемою, з якою зіткнувся Адамполь, що складався з осіб чоловічої статі, було питання продовження роду. Відомо, що дружинами польських колоністів ставали жінки, яких привозили з маєтків князя Чарториського у Галичині, або християнки з сусідніх грецьких та вірменських сіл. Проте, у статуті колонії можна знайти обмеження щодо поселення на цих землях осіб іншої національності та віросповідання. Вдалося встановити факти, коли прибульці до Адамполлю переймали домінуючу тоді польську культуру та традиції, тобто асимілювалися.

Важливими інституціями, що сприяли збереженню польської ідентичності були католицький костюл і школа, про які дбала ціла громада. Місцева парафія через складні побутові умови часто не мала власного настоятеля. Лише у 1870 році було побудовано дерев'яну святиню, яка була зруйнована під час землетрусу у 1894 р. Костюл було відновлено у 1914 році, він функціонує до сьогодні.

Польська школа проіснувала до 30-х років XX століття, пізніше функціонувала турецька, в якій навчалися також турецькі діти з сусідніх сіл. У цій ситуації зростає роль родини та костюлу як просвітнього осередку. Молитовники, а також твори А.Міцкевича та Г.Сенкевича стають джерелом національної свідомості та своєрідним підручником польської мови, історії, культури тощо [3, с. 97-98].

На початку 70-х років XX століття до Адамполя було прокладено сучасну дорогу, таким чином відносно замкнене село відкрилося світові. Значна кількість місцевих поляків продала землю та емігрувала до Австралії, Німеччини, Канади, або, отримавши освіту, як кажуть, втекла до міста. На сьогодні серед 600 мешканців цього села лише 90 осіб вважають себе польськими колоністами та продовжують культивувати мову та культуру пращурів.

З моменту відновлення незалежності польської держави у 1918 році значно інтенсифікувалися контакти Речі Посполитої громади Адамполя, що можна назвати другим відкриттям цього поселення. Острівець польськості у турецькому морі почав регулярно отримувати фінансову й матеріальну допомогу, попри це багато хто з нащадків польських переселенців повертався на історичну батьківщину.

У 1933 встановлено тут бюст з польсько-турецьким написом: „*Нашому пророку Адаму Міцкевичу у річницю смерті*”, що стало ще однією з ознак присутності польської культури на цих землях.

Значно послабили контакти між польською громадою Туреччини та вітчизною, що само собою зрозуміле, за часів комуністичного режиму. Знаменним став 1979 рік, коли папа римський – поляк Ян Павло II відвідав Стамбул і зустрівся з польською меншиною у Туреччині.

Крім згаданого пам'ятника, костюлу у Адамполі ще залишилось багато слідів польськості, між іншим дім-музей Зофії Рижи, що зберігає пам'ять про цей рід, чисельні фотографії та пам'ятки польського побуту у цьому поселенні, а також католицький цвинтар, де знаходиться понад дев'яноста старовинних надгробних плит, відновлених завдяки сприянню польських інституцій.

З моменту заснування екзотичність Адамполя викликала зацікавлення з боку багатьох видатних людей. Записи історії поселення свідчать, що польську колонію відвідав піаніст Ференц Лист (1847), французький письменник Гюстав Флобер (1850), чеський літератор Карел Дроз (1904), перший президент турецької республіки Кемаль Ататюрк (1937), папський нунцій Анджело Ронкаллі, що пізніше став папою римським Яном XXIII.

Щороку влітку в Адамполі відбувається фестиваль польської культури, що посилює зв'язок цієї місцевості з коріннями пращурів.

Феномен Адамполя є прикладом толерантності, співіснування та взаємодії різних культур, польської та турецької. Це відомий у Туреччині та Європі туристичний центр, в якому місцеві поляки вдало розвивають цей бізнес, будуючи приватні пансіонати і міні-готелі. Незважаючи на чисельну перевагу турків, місцевим головою завжди обирають поляка.

Варто підкреслити, що Туреччина часто ставала притулком для багато відомих людей польського походження, зокрема вчених, громадських діячів, підприємців тощо.

Дозволимо собі навести декілька біографічних довідок видатних поляків, доля яких ілюструє безпосередні польсько-турецькі контакти, а отже й культурну інтерференцію двох народів.

Войцех Бобовський (1610-1675), народився у Львові, як татарський полонений потрапив до Стамбулу. Завдяки своїм здібностям наблизився до кіл близьких до султана. Прийнявши іслам, уже Алі Бей залишився у Туреччині. Художник і поліглот, все життя намагався зблизити ісламський і християнський світи, перекладав на

турецьку біблію та знайомив європейців з культурою і традиціями Сходу. Як видатний діяч Великої Порти підтримував зв'язки з європейськими дипломатами та науковцями.

Войцех Хиановський (1793-1861) до 1837 року перебував на службі в османській армії, воював на багатьох європейських фронтах. Під натиском Росії був змушений залишити Туреччину. Проте через рік повернувся у якості англійського генерала і служив радником при штабі війська султана.

Також *Юзеф Бем* (1794-1850) служив у османській армії, куди потрапив після придушення угорської революції 1848 р. перейшов у мусульманство і взяв ім'я Мурад Паша, вмер у 1850 році у Сирії.

З військом був пов'язаний також *Мар'ян Лангевич* (1827-1887). До 1877 року працював у головному арсеналі Стамбулу. Після шлюбу з англійкою оселився в Кадикьой, похований в Ускюдарі на англійському цвинтарі Гайдар Паша, тепер діляниці Стамбулу на азіатському боці Босфору.

Після невдалої угорської революції 1848 р. у 1854 році до Туреччини приїздить *Северин Белінський* (1815-1895). Займався він будівництвом, в тому числі доріг, був директором залізниці, начальником штабу османської армії та комісаром при болгарському уряді.

Кароль Бжозовський – Кара Авджи (1821-1904) – поет, інженер, перебуваючи на службі у султана, займався розбудовою телефонічної мережі, заснував зразкове аграрне господарство поблизу Багдаду. Проводив дослідження Курдистану, результатом чого була перша карта цього регіону. Після тридцяти років життя на Близькому Сході у 1884 році оселився у Львові. Похований на Личаківському цвинтарі.

Цікавою постаттю був *Генрик Гропплер* (1822-1887), який спочатку працював у швейцарській годинниковій фірмі Siegersa у Женеві. Після приїзду до Стамбулу заснував власне підприємство. Розпочав видобуток мармуру на морському узбережжі, мав дев'ять власних кораблів. Був у близьких стосунках з польськими емігрантами, підтримував контакти з А. Міцкевичем, Г. Сенкевичем, а також кузеном Яна Матейка, який малював картини на схилах Босфору.

Видатною особистістю був *Людвік Біскупський* (1906-1987), народжений і похований в Адамполі. Інформацію про нього можна знайти на Інтернет-сторінці польської амбасаді в Анкарі. Дитинство майбутнього професора припадає на період інтенсивного розвитку польського поселення, завдяки чому батько й мати змогли забезпечити синові престижну освіту. Закінчивши середню школу в Стамбулі, Людвік продовжує навчання у Парижі, у Сорбоні, де у 1931 році йому присвоюють титул

доктора літератури. Повернувшись у Туреччину, він викладає французьку мову. Мешканці Адамполя вважали Людвіка Біскупського головою польської колонії у Туреччині.

Стамбульська газета „*Hurriyet*” з нагоди сімдесят п'ятої річниці з дня народження польського професора писала, що завдяки його контактам з Яном Павлом II папа римський відвідав Туреччину. Серед іншого читаємо: „*Професор польського походження називає Туреччину своєю батьківщиною і намагається пропагувати її на цілому світі*”. Мільйони людей знають професора як особу, що „*з берегів Босфору прославляє Польщу на цілий світ*” [1].

Понад 150 років пов'язують цю родину з Туреччиною. Професор Людвік Біскупський, турецький громадянин польського походження, все своє життя плекав патріотизм до двох Батьківщин, був справжнім сином польсько-турецького пограниччя.

Наведені біографічні дані лише деяких польських діячів у Туреччині свідчать про масштабність контактів між двома державами та їх культурами. Попри *стиковість* розглядуваного *пограниччя*, що виявляється в етнічному, мовному та релігійному аспектах, можемо спостерігати *міжкультурний діалог*, викликаний історичним процесом.

Отже, Османська імперія, а також і створена Мустафою Кемалем Ататюрком Турецька Республіка, попри багаторічні намагання уніфікувати населення країни, залишається своєрідною мозаїкою різноманітних народів, етносів, мов та культур, а також репрезентує широкий спектр віросповідань та вірувань.

Бібліографія

1. Giray E. „Promuje Turcję w świecie” // „Hurriyet”. – 16.09.1981.
2. Huntington S. : Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego / Samuel Huntington. –Warszawa ; Wyd. Muza, 1997. – 542 s.
3. Łątka J. S. Adampol. Polska wieś nad Bosforem. – Kraków, 1992. – 356 s.
4. Sapa D. Między polską wyspą a ukraińskim morzem. Kresy południowo-wschodnie w polskiej prozie 1918-1988. – Kraków: Universitas, 1998. – 250 s.
5. Suchomłynow L. Pogranicza w tureckich reportażach Witolda Szablowskiego // Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza. – Gorzów Wielkopolski, 143 – 160.
6. Лисяк-Рудшщкий І. Історичні есе. В 2 т. Том І. / Пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеєвої - К.: Основи, 1994. - 554 с.
7. Сухомлинов О. «Босфорська цивілізація» як пограниччя сходу і заходу у книзі мемуарів Орхана Памука «Стамбул. Місто спогадів» // Актуальні проблеми слов'янської

філології. Серія : лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. ст. / гол. ред. В.А. Зарва. – Бердянськ : БДПУ, 2011. – Вип. XXIV. – Ч. 1. – С. 100 – 108.

POLISH COMPONENT OF THE TURKISH ETHNO-CULTURAL MOSAIC

Summary

The article analyzes the problems of cultural and interethnic interference, cultural dialogue, clash of cultural systems or civilizations, transformations of national identity in the context of antinomy "Alien" - "Other". The multiculturalism of the former Ottoman Empire and Turkey during the times of the republic is explored. Particular attention is paid to the Polish component of the ethno-cultural landscape of the Ottoman country, which has never been explored and there was no separate direction for scientific research.

The article contains factual materials on the Polish settlement in the outskirts of Istanbul Adampol and biographical data of the Poles who served in the state structures of the Ottoman sultans.

Key words: cultural interference, interethnic dialogue, clash of civilizations, Polish liberation movement, antinomy "His" - "Alien".

W artykule autor analizuje problemy interferencji międzyetnicznej, dialogu kulturowego, opisuje fakty zderzenia systemów cywilizacyjnych w kontekście antynomii „Obcy” - „Obcy”. Także została zbadana sytuacja pogranicza i wielokulturowość dawnego Imperium Osmańskiego i współczesnej Turcji. Szczególną uwagę autor zwraca na polski składnik etnokulturowego krajobrazu państwa tureckiego. Artykuł zawiera materiały merytoryczne na temat polskiej osady na obrzeżach Stambułu Adampol oraz biografie Polaków, którzy służyli w strukturach państwowych sułtanów osmańskich.

Słowa kluczowe: ingerencja kulturowa, dialog międzyetniczny, zderzenie cywilizacji, polski ruch wyzwolenia, antynomia „Swoj” - „Obcy”.